

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

จากการสำรวจภาวะคุมกำเนิดในประเทศไทย พ.ศ. 2539 โดยสถาบันประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดลและกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข พบว่า สตรีไทยที่สมรสแล้วช่วงอายุ 15-44 ปี นิยมใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดรับประทาน (oral contraceptive pills) มากที่สุด เนื่องจากมีความสะดวกในการใช้สูงและสามารถซื้อมารับประทานได้เองในร้านขายยาโดยไม่ต้องมีใบสั่งแพทย์ และยังพบว่าอัตราการใช้ต่อปี* (annual continuation rate) ของยาเม็ดคุมกำเนิดเท่ากับ ร้อยละ 71.6 และอัตราล้มเหลวต่อปี ** (annual failure rate) เท่ากับ ร้อยละ 5 เมื่อเทียบกับการสำรวจในปี พ.ศ.2527-2529 อัตราการใช้ต่อปีของยาเม็ดคุมกำเนิดเท่ากับ ร้อยละ 64.3 และอัตราล้มเหลวต่อปีเท่ากับ ร้อยละ 3 (1) จะเห็นได้ว่าในประเทศไทยมีแนวโน้มการใช้ยาคุมกำเนิดเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตามพบว่าในการใช้ดังกล่าวนั้นมีแนวโน้มของความล้มเหลวในการใช้เพิ่มมากขึ้นเช่นกัน อัตราการล้มเหลวนี้อาจมีสาเหตุมาจากการที่ยาเม็ดคุมกำเนิดมีหลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบมีวิธีการรับประทานที่แตกต่างไป ทำให้ผู้ใช้เกิดความสับสนในการใช้และทำให้เกิดการใช้ที่ผิด ไม่สามารถป้องกันการตั้งครรภ์ได้ นอกจากนี้ยาเม็ดคุมกำเนิดยังมีข้อจำกัดในการใช้ค่อนข้างมาก ทั้งนี้เนื่องจากอาการข้างเคียงของตัวยาสสำคัญ (2) เองที่พบได้โดยทั่วไป เช่น ผู้ทานรู้สึกคลื่นไส้ อาเจียน น้ำหนักเพิ่ม เป็นต้น ทำให้ผู้ใช้อาจหยุดรับประทานยากระทันหัน ประสิทธิภาพของการใช้ยา รวมถึงการปฏิบัติตัวเมื่อมีการลืมรับประทาน (3) ทั้งสิ้นนี้อาจทำให้เกิดความเสี่ยงในการตั้งครรภ์เพิ่มขึ้นซึ่งจะทำให้เกิดการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ขึ้น แต่ถ้าผู้ใช้ได้รับคำแนะนำในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดอย่างถูกต้อง และครบถ้วน อาจจะทำให้การใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดมีประสิทธิภาพสูงสุด (รายละเอียดเกี่ยวกับยาเม็ดคุมกำเนิดอยู่ในภาคผนวก ก)

ในประเทศไทยพบว่าร้านยาเป็นสถานบริการเอกชนทางด้านสาธารณสุขที่ประชาชนใช้บริการมากที่สุด (1,4) และเมื่อมีการรายงานถึงอัตราการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดที่ล้มเหลวนี้ ผู้ทำการวิจัยคาดว่าปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการที่ประชาชนจะได้ข้อมูลที่ต้องการของการใช้ยาคุมกำเนิด การปฏิบัติตัวเมื่อลืมกินยา การอธิบายซึ่งอาการข้างเคียงที่อาจเกิดขึ้นและการหลบเลี่ยงอาการดังกล่าวในสถานบริการสาธารณสุขร้านยา คือผู้ชาย และเมื่อพิจารณาถึงข้อบังคับสภาเภสัชกรรมว่าด้วยข้อจำกัดและเงื่อนไขในการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรม พ.ศ. 2540 (5) ซึ่งประกอบไปด้วย 1) ชื่อยา 2) ข้อบ่งใช้ 3) ขนาดและวิธีการใช้ 4) ผลข้างเคียง (ถ้ามี) และอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาที่อาจเกิดขึ้น 5) ข้อควรระวังและข้อควรปฏิบัติในการใช้ยา และ 6) การปฏิบัติเมื่อเกิดปัญหาจากการใช้ยา ที่ผู้มาใช้บริการที่ร้านยาควรได้รับนั้น ทางคณะผู้ทำการวิจัยจึงได้สำรวจการให้คำแนะนำการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดรับประทานของผู้ชายในร้านยา นอกจากนี้ยังศึกษาปัจจัยที่อาจเกี่ยวข้องซึ่งในการให้คำแนะนำการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดรับประทาน ได้แก่ จำนวนผู้มาใช้บริการในร้านยาในขณะเดียวกัน คุณวุฒิของผู้ชาย (ผู้ชายที่เป็นเภสัชกร และมีไซเภสัชกร) และกิจกรรมที่ผู้ชายปฏิบัติอยู่ในขณะนั้น เป็นต้น ซึ่งผลการวิจัยนี้จะนำไปใช้เป็นประโยชน์ในการเป็นแนวทางการให้คำแนะนำการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดรับประทานอย่างถูกต้องและเหมาะสมต่อไปในร้านยา

* อัตราการคงใช้ต่อปี (annual continuation rate) คือ ความเป็นไปได้ (ความน่าจะเป็น) ที่ผู้ใช้โดยทั่วไป จะยังคงใช้วิธีคุมกำเนิดวิธีนั้นหลังจากเวลาผ่านไปแล้ว 1 ปี หรือ 12 เดือน

** อัตราล้มเหลวต่อปี (annual failure rate) คือ ความเป็นไปได้ (ความน่าจะเป็น) ที่ผู้ใช้โดยทั่วไป ตั้งครรภ์ในขณะที่กำลังใช้วิธีคุมกำเนิดนั้นหลังจากเวลาผ่านไปแล้ว 1 ปี หรือ 12 เดือน

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อสำรวจการให้คำแนะนำการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดรับประทานของผู้ชาย ในร้านยาประเภท ขย.1 อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการให้คำแนะนำการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดรับประทานของผู้ชายในร้านยาประเภท ขย.1 อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาดังนี้ทำการเก็บข้อมูลโดยการสวมบทบาทซื้อยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดรับประทานจากผู้ชาย(เภสัชกรและมีไซเภสัชกร) ในร้านยาประเภท ขย.1 เขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบการให้คำแนะนำการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดรับประทานของผู้ชาย ในร้านยาประเภท ขย.1 อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
2. ทราบปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการให้คำแนะนำการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดรับประทานของผู้ชายในร้านยาประเภท ขย.1 อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
3. ได้แนวทางการให้คำแนะนำการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดรับประทานของผู้ชายในร้านยาประเภท ขย.1 อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกที่เหมาะสม